

Archeo-rapport 626

**Eindverslag: Het archeologisch onderzoek aan de Sint-Servatiuskapel
te Rommersom**

Wouter Yperman

Julie Van Roy

**Tienen, 2026
Studiebureau Archeologie bv**

Archeo-rapport 626

**Eindverslag: Het archeologisch onderzoek aan de Sint-Servatiuskapel
te Rommersom**

**Wouter Yperman
Julie Van Roy**

Tienen, 2026
Studiebureau Archeologie bv

Colofon

Archeo-rapport 626

Eindverslag: Het archeologisch onderzoek aan de Sint-Servatiuskapel te Rommersom

Projectleiding:	Annelies De Raymaker & Vanessa Vander Ginst
Leidinggevend archeoloog:	Wouter Yperman
Auteurs:	Wouter Yperman Julie Van Roy
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bv (tenzij anders vermeld)
Onderliggende kaartlagen:	Nationaal Geografisch instituut (NGI) of Informatie Vlaanderen ('AGIV') (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bv mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2026/12.825/76

Studiebureau Archeologie bv
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85

©2026, Studiebureau Archeologie bv

Inhoudstafel

Inhoudstafel	p. 1
Hoofdstuk 1 Beschrijving van de uitgevoerde werken	p. 3
1.1 Administratieve gegevens	p. 3
1.2 Archeologische en historische voorkennis	p. 5
1.2.1 Archeologische voorkennis	p. 5
1.2.2 Historische voorkennis	p. 7
1.3 Onderzoeksopdracht	p. 12
1.4 Werkwijze en opgravingsstrategie	p. 13
1.4.1 Voorgestelde opgravingsmethode	p. 13
1.4.2 Contextgebonden bepalingen	p. 14
1.4.3 Praktische uitvoering	p. 15
1.4.4 Betrokken actoren	p. 15
Hoofdstuk 2 Assessmentrapport	p. 17
Hoofdstuk 3 Interpretatie van de archeologische site	p. 19
3.1 Beschrijving van het kader van de archeologische site	p. 19
3.1.1 Landschappelijke ligging	p. 19
3.1.2 Historisch kader	p. 22
3.1.3 Archeologisch kader	p. 23
3.2 Stratigrafische opbouw	p. 25
3.2.1 Bodemgenese	p. 25
3.2.2 Bodembewaring	p. 27
3.2.3 Bodembewaring en de bewaring van de archeologische site / artefacten	p. 27
3.2.4 Referentiebodems op gekende archeologische sites in omgeving	p. 27
3.3 Beschrijving van de archeologische site	p. 28
3.4 Het sporenbestand	p. 28
3.5 Het vondstenbestand	p. 36
3.6 Resultaten natuurwetenschappelijk onderzoek	p. 36
3.7 Datering en interpretatie archeologische site	p. 36
3.7.1 Relatieve datering aan de hand van sporen en vondsten	p. 36
3.7.2 Absolute datering aan de hand van natuurwetenschappelijke dateringstechnieken	p. 36
3.7.3 Datering aan de hand van historische bronnen	p. 37
3.8 Interpretatie van de archeologische site	p. 37
3.9 Beantwoording onderzoeksvragen	p. 37
3.10 Samenvatting	p. 38
Bibliografie	p. 41
Bijlage	p. 43
Bijlage 1: Sporen	p. 45

Bijlage 2: Skeletten	p. 47
Bijlage 3: Vondsten	p. 63
Bijlage 4: Foto's	p. 67
Bijlage 5: Coupetekeningen	p. 69
Bijlage 6: Bodemprofielen	p. 71
Bijlage 7: Allesporenplan	p. 77

Hoofdstuk 1 Beschrijving van de uitgevoerde werken

1.1 Administratieve gegevens

Projectcode:	2026D6
Oppervlakte onderzoeksgebied:	Ca. 5766 m ² .
Erkend archeoloog:	Wouter Yperman OE/ERK/Archeoloog/2015/00056 Studiebureau Archeologie bv OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Locatie:	Hoegaarden, Sint-Servatiuskapel (Fig. 1.1 & Fig. 1.2) Bounding box: punt 1: x = 188 487, y = 163 502 punt 2: x = 188 600, y = 163 597 Gemeente Hoegaarden, Afdeling: 1, Sectie: K, Percelen: 33L, 34 (Fig. 1.3).
Periode uitvoering:	3 april 2026 (veldwerk)
Relevante termen:	Stabiliteitsonderzoek, buitengebied, kapel, (zand)leemstreek, leembodem
Bebouwde zones:	De bestaande Sint-Servatiuskapel

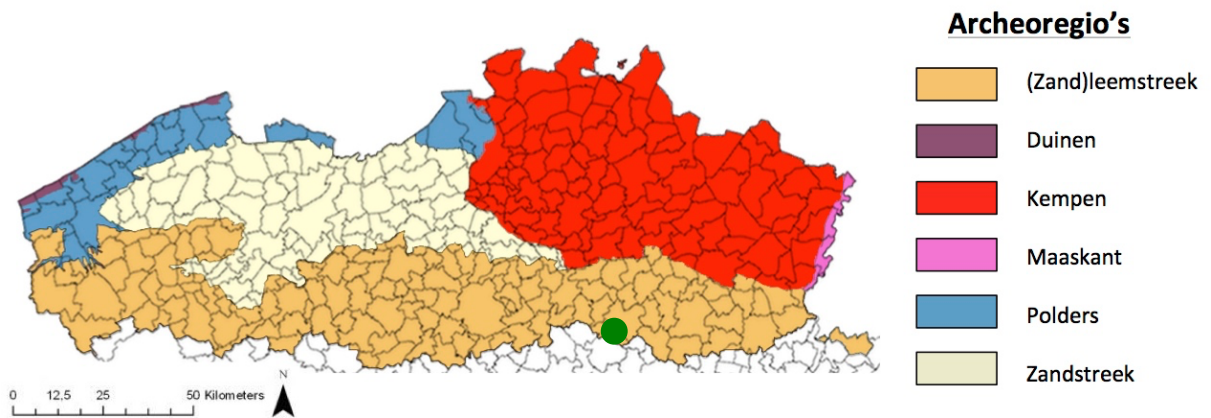
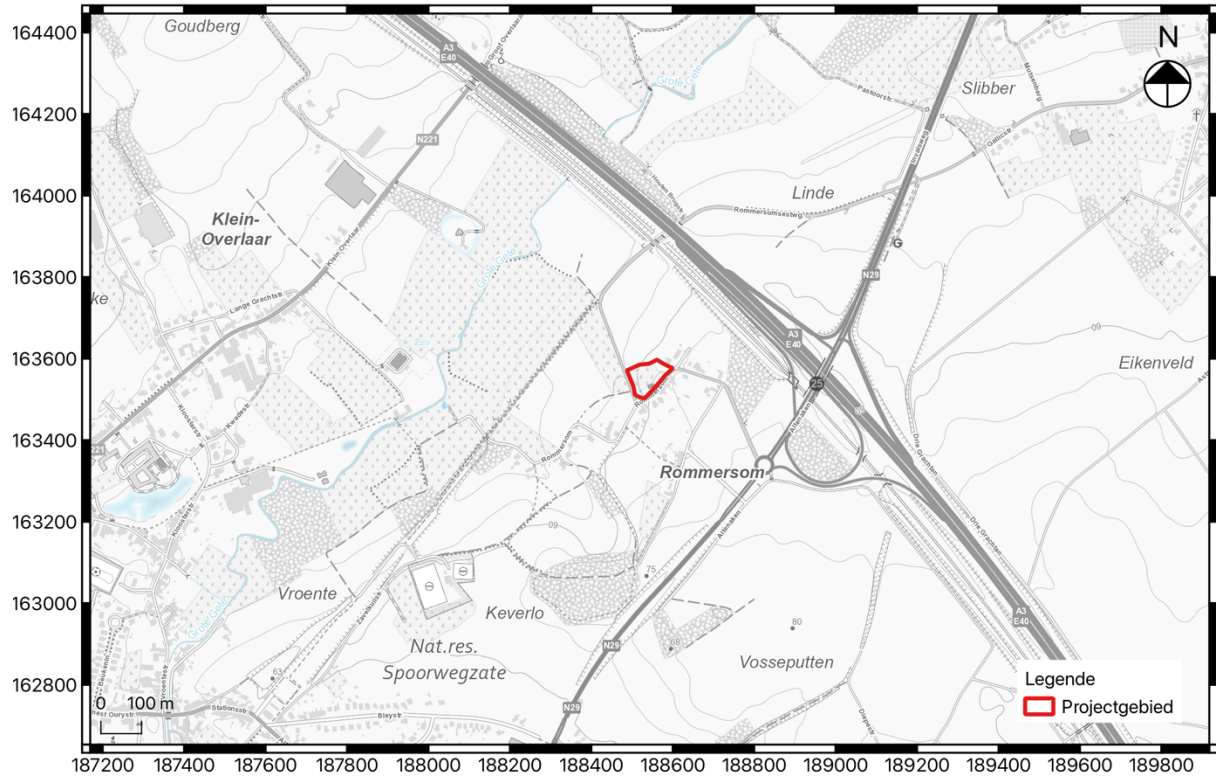

Fig. 1.2: Situering van het projectgebied binnen de verschillende Vlaamse archeoregio's.¹

¹ <https://onderzoeksbalans.onroerendergoed.be/onderzoeksbalans/archeologie>

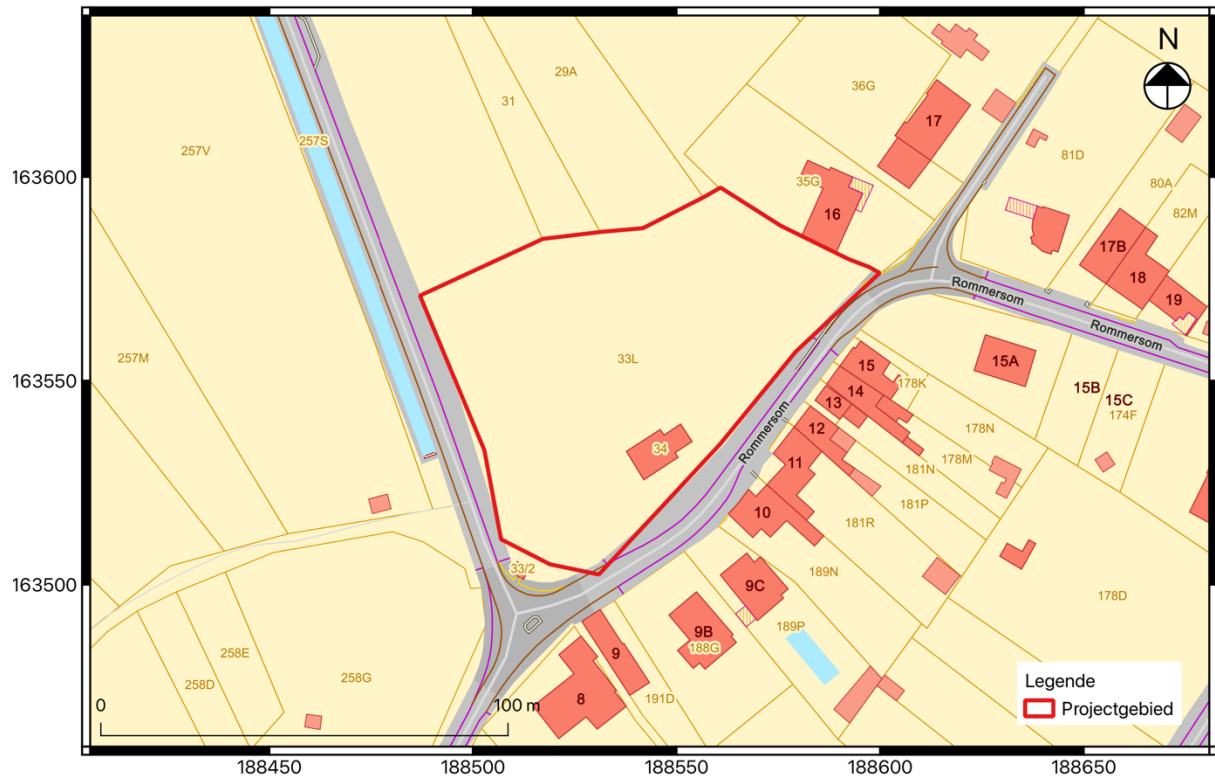

Fig. 1.3: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied.

1.2 Archeologische en historische voorkennis

1.2.1 Archeologische voorkennis

In 1985/86 vond er een onderzoek plaats naar de gebinten en de fundering. Een eerste onderzoek door de Hoegaardse Heemkundige Kring startte in 1985, tijdens graafwerken voor de aanleg van een drainering rond de kapel. In de draineringssleuf rond de kapel werd beendermateriaal gevonden en ten oosten en ten noorden van het koor werden kindergraven aangesneden. De leeftijd bij overlijden kon, gesteund op het gebit, gemiddeld op respectievelijk 6 en 10 jaar geschat worden. De datering van het kerkhof is nog niet bepaald.

Het onderzoek naar de funderingen bestond in augustus 1986 uit een enkele put in de noordelijke oksel, waar het koor en het schip samenkomen. Hieruit bleek dat het koor en schip niet gelijktijdig werden gebouwd. Tijdens het onderzoek werd de fundering als volgt omschreven: "De fundering van het koor springt gemiddeld 5 cm naar buiten uit (Fig. 1.4). De onderzijde bevindt zich op 1,18 m onder het maaiveld, de verbrede sokkel zelf heeft een hoogte van 48 cm. De fundering zelf werd aangelegd in het gele zand, dat een bijmenging vertoonde van baksteenstippen en schaliefragmenten tot 25 cm onder de fundering. Zij bestaat uit los op elkaar gestapelde onregelmatige kwartsietblokken."

Fig. 1.4: Onderzoekput naar de funderingen in 1986 (©Doperé 1989, 45).

1.2.2 Historische voorkennis²

De Sint-Servatiuskapel staat op een natuurlijke landtong op ca. 475 m ten zuidoosten van de Grote Gete. De oudste bekende vermelding van de kapel te Rommersom dateert van 1325: *a capella de romelsee*. In 1340 werd ze vermeld als *ret(r)o ecclesia(m) de ro(m)melsee(m)*.

De kapel is een éénbeukig stenen gebouw van twee traveeën. De puntgevel met speklagen van bak- en zandsteen uit de 18de eeuw is versterkt met latere steunberen en bekroond met een leien klokkentorentje. Het klein rechthoekig koor is afgedekt met een spits zadeldak en wordt verlicht door twee vensters uit dezelfde tijd. Een eerder uitgevoerd onderzoek van de gebinten en van de fundering (in 1985/86) wees uit dat koor en schip niet gelijktijdig werden gebouwd.

Het koor heeft een rechthoekig grondplan (maximale buitenmaten: 5,45 x 5,07 m; gemiddelde muurdikte: 61 cm). Het werd opgetrokken in regelmatig gekapt kwartsiet van Overlaar en is enkel aan de oostzijde voorzien van een plint met afschuining in Gobertangesteent. Van de oorspronkelijke vensteropeningen blijven nog alleen de sporen over van een venster in de oostmuur. Over de vorm van de bovenbekroning van dit venster kan niets meer worden gezegd. Een opvulling in kwartsiet rechts van het huidige venster in de zuidmuur wijst mogelijk ook op een anterieure vensteropening. Voor het onderzoek van de funderingen van het koor werd een sleuf van 1,50 x 1,00 m aangelegd in de hoek tussen de noordmuur van het koor en de oostmuur van het bredere schip. De fundering van het koor springt gemiddeld 5 cm naar buiten uit. De onderzijde bevindt zich op 1,18 m onder het maaiveld, de verbrede sokkel zelf heeft een hoogte van 48 cm. De fundering zelf werd aangelegd in het gele zand, dat een bijmenging vertoonde van baksteenstippen en schaliefragmenten tot 25 cm onder de fundering. Deze bestaat uit los op elkaar gestapelde onregelmatige kwartsietblokken.

Het schip heeft eveneens een rechthoekig grondplan (maximale buitenmaten: 10,19 x 8,23 m; gemiddelde muurdikte: 60 cm). Het werd opgetrokken in regelmatig gekapt kwartsiet van Overlaar, behalve de bovenste helft van het westelijk deel van de noord- en zuidmuren. Deze delen vertonen een onregelmatiger verband en de kwartsietstenen zijn over het algemeen groter. Het onderscheid tussen deze twee delen is het duidelijkst aan de zuidmuur, waar een naad zichtbaar is op 80 cm ten westen van het oostelijk 18de-eeuws venster. Of deze anomalie het resultaat is van een verbouwing of herstelling ofwel het gevolg is van een tijdelijke werkonderbreking is momenteel niet uit te maken. Zeer waarschijnlijk bestond de oostmuur van het schip oorspronkelijk uit een volledige puntgevel in kwartsiet. Momenteel bestaan enkel nog de twee basismuren aan weerszijden van de doorgang naar het koor, terwijl de puntgevel vervangen is door vakwerk. Beide muurresten zijn bovenaan afgeschuind. Tijdens het onderzoek van de funderingen van het koor is gebleken dat de oostmuur van het schip tegen de koormuur is aangebouwd en 34 cm minder diep gefundeerd is dan die van het koor. De fundering bestaat uit onregelmatig gekapt kwartsiet maar is, in tegenstelling tot de koorfundering, gevoegd met gelige mortel. De westgevel bestaat uit twee delen: een onderste deel in regelmatig gekapt kwartsiet, waarvan de hoogte overeenkomt met die van de rest van het schip, en een

² Gebaseerd op Doperé 1989 en <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43560>

afgeknotte puntgevel zonder schouderstukken opgetrokken in baksteen en aan de buitenzijde voorzien van speklagen in kwartsiet.

Tijdens de 18de eeuw werden belangrijke verbouwingen en herstellingen uitgevoerd. Het betrof hier hoofdzakelijk een wijziging van de vensters en de deur. In de loop van de 20ste eeuw werden vier bakstenen steunberen tegen de steeds verder overhellende westgevel aangebracht. Sporen van herstellingen op de noordwestelijke hoek zijn zichtbaar onder de vorm van nieuwe hoekkettingen in Gobertangesteen. De precieze datum van deze herstelling is niet te bepalen. Recenter werden ook twee hoeksteunberen in betonblokken tegen het koor aangebouwd.

Kort samengevat kan de bouwgeschiedenis van de kapel als volgt worden gereconstrueerd:

- 1297/1298: bouw van de eerste kapel (huidige koor) met huidige kap
- 2de helft 14de/15de eeuw: slopen van de westgevel van de eerste kapel; bouw van het schip met delen van de nu nog bestaande kap.
- 1606: problemen met de oostelijke en westelijke puntgevels en het bovendeel van de noord- en zuidmuren van het schip; bouw van een nieuwe oostgevel in vakwerk met recuperatie van één schipgebinte; nieuwe westelijke puntgevel met speklagen; herstellingen van het westelijk deel van de noord- en zuidmuren; de kap van het schip krijgt zijn huidige vorm; bouw van de dakruiter; bakstenen lichtspleten in de muren.
- 18de eeuw: verbouwingen en herstellingen aan vensters en deur
- 20ste eeuw: herstellingen en toevoegen steunberen

Mogelijk werd de heuvel gebruikt als begraafplaats. Op de geraadpleegde historische kaarten (Fig. 1.6 - Fig. 1.9) is de kapel telkens schetsmatig weergegeven. Er is geen duidelijke aanduiding dat er een kerkhof op het perceel errond zou liggen, maar de vorm ervan doet dit wel vermoeden. De graafwerken voor de aanleg van een drainering rond de kapel in 1985 en een onderzoek naar de funderingen van het koor en het schip, uitgevoerd door de Hoegaardse Heemkundige Kring in augustus 1986, hebben aangetoond dat in een bepaalde periode rond de kapel effectief een kerkhof in gebruik was. In de draineringsleuf rond de kapel werd botmateriaal gevonden en ten oosten en ten noorden van het koor werden kindergraven aangesneden. Er kon nog geen datering voor de begravingen worden vastgesteld.

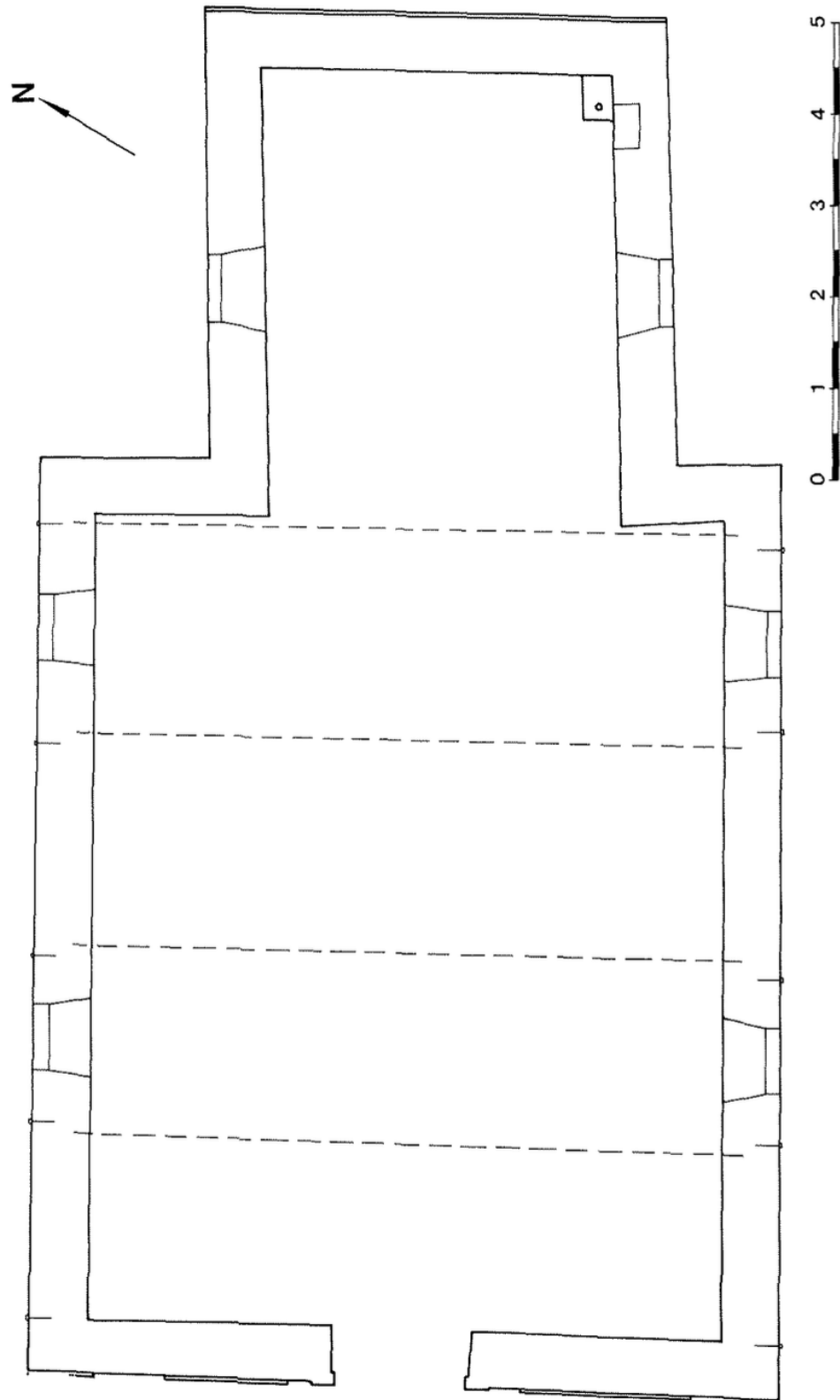

Fig. 1.5: Grondplan van de kapel. De recente steunberen zijn niet weergegeven (©Doperé 1989, 37).

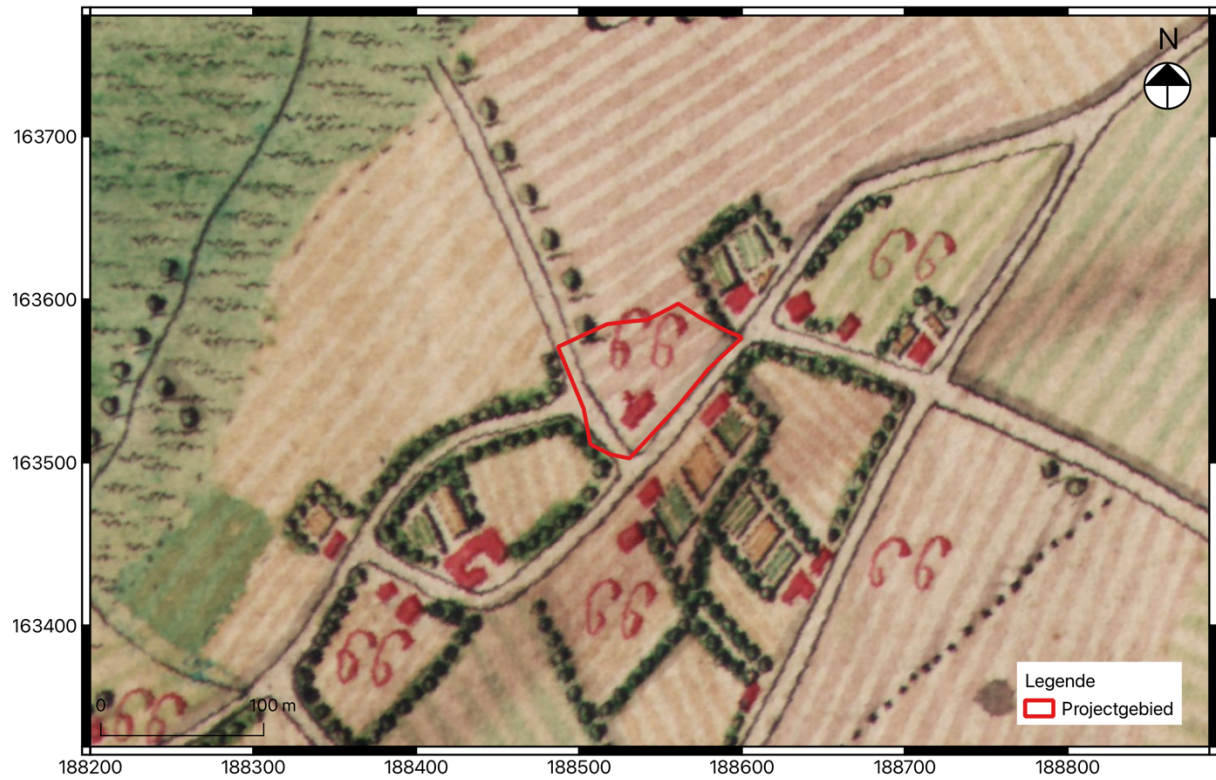

Fig. 1.6: Ferrariskaart uit 1771.

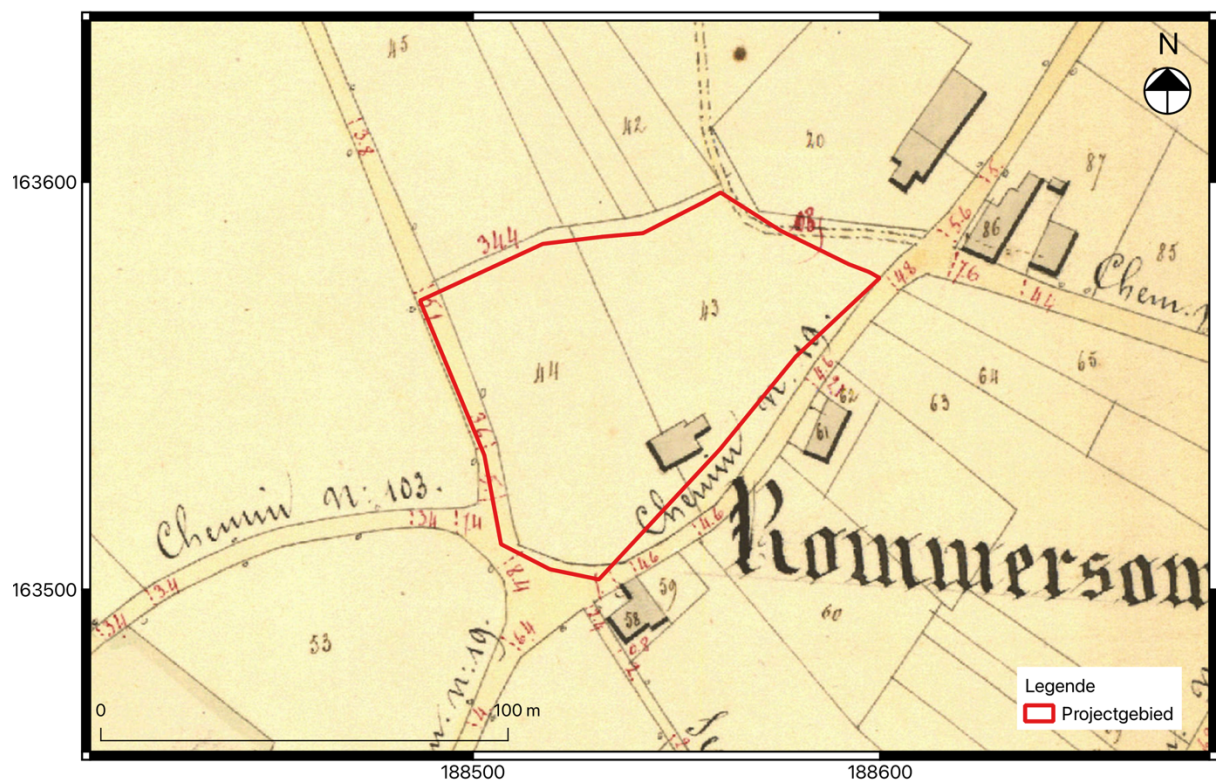

Fig. 1.7: Atlas der Buurtwegen ca. 1841.

Fig. 1.8: Kaart van Vandermaelen uit 1846-1854.

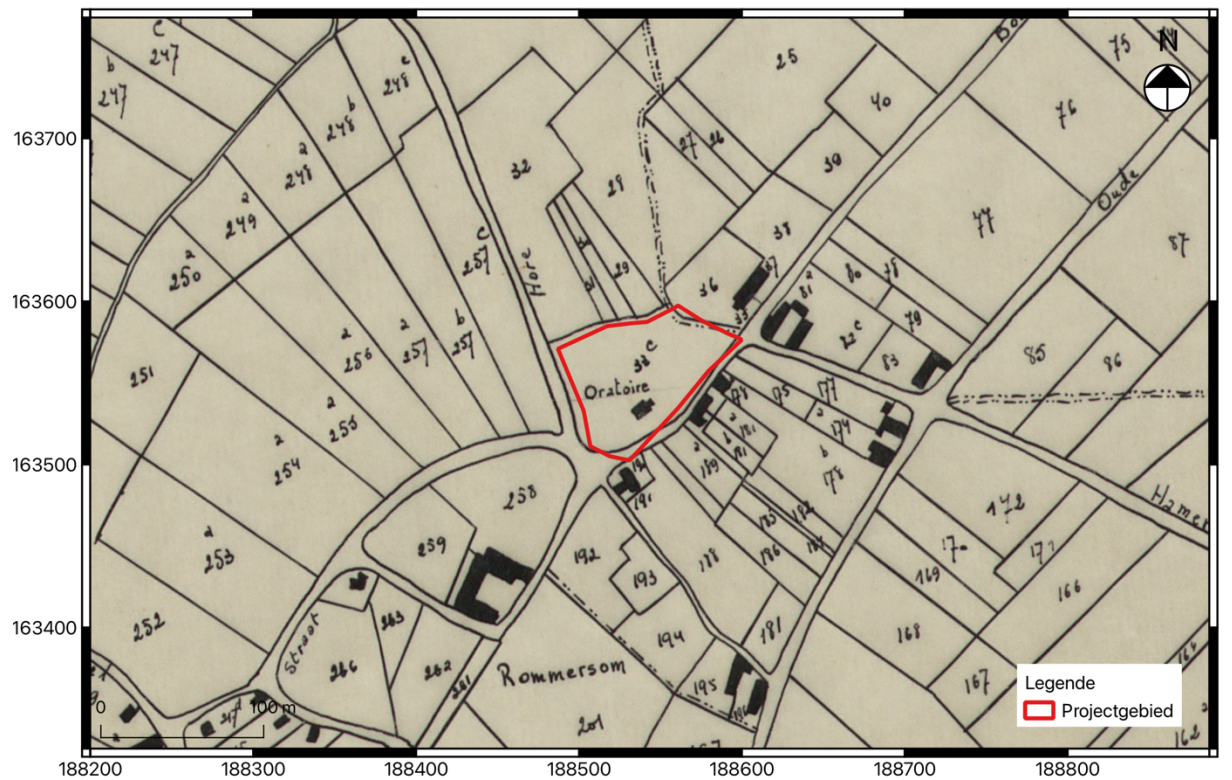

Fig. 1.9: Popkaart uit 1842-1879.

1.3 Onderzoeksopdracht³

Het primaire doel van het onderzoek is om de diepte van de bestaande funderingen te onderzoeken in functie van een stabiliteitsonderzoek van het gebouw. Afhankelijk van de aangetroffen funderingen kunnen eventueel bijkomende putten gegraven worden of andere onderzoeksmethoden afgewogen worden.

De resultaten van het onderzoek kunnen aanwijzingen geven over eventuele faseringen binnen en buiten het gebouw, bestaande uit bouwnaden in de funderingen, de aanwezigheid van vloerniveaus en ophogingspakketten. Het bereiken van de moederbodem en eventuele zichtbare bodemvorming in de putwanden kan bijkomende informatie geven over het archeologisch potentieel en eventuele begraven niveaus.

Volgende onderzoeksvragen komen aan bod:

- Wat is de funderingsopbouw en -diepte?
- Op welke diepte is het archeologisch niveau aanwezig?
- Zijn er sporen aanwezig die wijzen op een fasering (zoals bouwnaden, vloerniveaus, ophogingspakketten, ...)? Zo ja: welke en wat is hun onderlinge samenhang?
- Zijn er andere sporen aanwezig die in verband gebracht kunnen worden met het gebruik van de kapel? Zo ja: Welke en wat is hun aard en datering?
- Zijn er sporen van archeologische waarden die niet gelinkt zijn aan de kapel? Zo ja: welke en wat is hun aard en datering

Van zodra de primaire vraag over de diepte van de funderingen is beantwoord, kan het archeologisch onderzoek als volledig beschouwd worden. Het is niet de bedoeling alles op te graven, maar enkel dat wat nodig is om de primaire vraag te beantwoorden. Het verzamelen van voldoende informatie om alle onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden is geen doel op zich, aangezien behoud in situ het uitgangspunt is. Alle vondsten en artefacten worden in die mate verpakt en geconserveerd om een degelijke bewaring te garanderen.

De rapportering over de opgraving heeft als doel een overzicht te bieden van de resultaten van de uitgevoerde onderzoekshandelingen en het bijkomend wetenschappelijk potentieel van de resultaten daarvan te duiden.⁴ De erkend archeoloog dient een rapportering in bij het agentschap, die bestaat uit een archeologierapport en een eindverslag. Dit schrijven omvat het eindverslag, opgesteld volgens de bepalingen in de Code Goede Praktijk 4.0, paragraaf 23.5.

---

³ Toelating wetenschappelijke vraagstelling ID 819

⁴ Code van Goede Praktijk 4.0; hoofdstuk 23.

1.4 Werkwijze en opgravingsstrategie

In het kader van een stabiliteitsonderzoek worden 6 putten gepland (Fig. 1.10). De locatie van de putten betreft de 5 hoeken en de hoek tussen het koor en het schip van de kapel. Deze put werd reeds in 1985 onderzocht (zie verder), maar zal opnieuw opengelegd worden.

Aangezien het onderzoek een wetenschappelijke vraagstelling betreft, kan afgeweken worden van de code van goede praktijk. Doch zal er getracht worden om het onderzoek uit te voeren gevoerd conform de generieke bepalingen in hoofdstuk 15 van de Code Goede Praktijk 4.0 en conform de bijkomende bepalingen die gelden voor sites zonder complexe verticale stratigrafie (hoofdstuk 16).

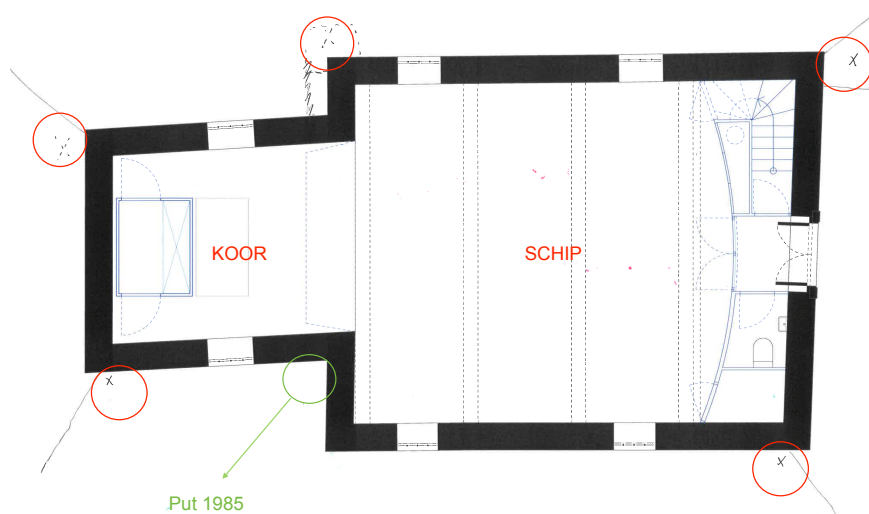

Fig. 1.10: Locatie van de geplande putten aan de kapel.⁵

1.4.1 Voorgestelde opgravingsmethode⁶

De putten worden laagsgewijs uitgegraven met een kraan met tandeloze bak. Eventuele archeologische vondsten worden per spoor/laag ingezameld. De funderingsmuren worden vervolgens schoongemaakt en geregistreerd. Eén wand van de putten zal worden opgeschoond en geregistreerd als bodemprofiel, volgens de bepalingen in de Code Goede Praktijk 4.0. Bij het aantreffen van archeologische resten zal in eerste instantie teruggegrepen worden naar de Code van Goede Praktijk 4.0. Afhankelijk van de situatie zullen de archeologische resten eerst opgegraven worden vooraleer er verder zal verdiept worden OF kan de put verplaatst worden, indien mogelijk voor de primaire vraag van het onderzoek. De nodige maatregelen dienen genomen te worden om overlast door grondwater tegen te gaan.

⁵ Toelating wetenschappelijke vraagstelling ID 819

⁶ Toelating wetenschappelijke vraagstelling ID 819

1.4.2 Contextgebonden bepalingen

Aangezien het onderzoek te situeren is rond een kapel, zijn begravingen niet uitgesloten. Deze worden, indien mogelijk, maximaal ontweken in functie van de primaire onderzoeksvraag. Wanneer dit niet mogelijk is worden deze opgegraven conform de code van goede praktijk.

Registreren inhumaties:

- Elk individueel graf wordt gefotografeerd. Zowel overzichtsfoto per vlak als detailfoto's per vlak verticaal.
- Lijksilhouetten: al schavend verdiepen; het silhouet wordt gefotografeerd, ingetekend op schaal 1/10 en beschreven.
- Skeletgraven: de skeletten worden vrijgelegd, schoongemaakt, gefotografeerd, ingetekend op schaal 1/10 (handmatig of via digitale 3D-fotografie met duidelijk zichtbare topografisch verankerde merktekens die in een digitaal plan kunnen verschaald worden) en beschreven aan de hand van skeletfiches. Deze fiches worden ter beschikking gesteld door Onroerend Erfgoed. Het schoonmaken gebeurt met aangepast opgravingsmateriaal, zonder schade aan het beendermateriaal te berokkenen. Rechtstreeks contact met sterk zonlicht dient vermeden te worden, aangezien de beenderen niet te snel mogen drogen. Er worden per skelet overzichtsfoto's genomen langs hoofd- en voeteinde (zo horizontaal mogelijk), alsook detailfoto's van de handen, voeten, hoofd en nekwerfels (na het wegnemen van de onderkaak). Alle skeletten die zich in context en anatomisch verband bevinden en dermate volledig zijn dat ze relevant en waardevol zijn in functie van een eventueel antropologisch, paleo-pathologisch vervolgonderzoek, worden geregistreerd en geborgen in kunststof verpakkingen, de resten van de linker- en rechterhand en van de linker- en rechtervoet worden elk in een aparte kunststof verpakking bij het skelet bijgehouden. Het hoofd wordt volledig met de schedelinhoud en omringende aarde ingezameld. Het bergen van het skelet gebeurt dermate dat het uitleggen nadien eenvoudig kan verlopen (links-rechts gescheiden en ook de voornaamste lichaamsdelen gescheiden). Skeletmateriaal dat niet meer in situ of anatomisch verband ligt, wordt verzameld en beschouwd als losse vondst. Deze selectie en het bergen wordt uitgevoerd onder coördinatie van de begeleidende antropoloog. Er is bij de registratie en berging bijzondere aandacht voor elementen die informatie verschaffen over het fysieke aspect van de funeraire structuren (in volle grond, kisten, grafkelders, grafstenen, ...), aan het begrafenisritueel (spatiale organisatie, bijgiften, positie van het lichaam en ledematen, elementen die kunnen wijzen op een begraving met kledij of in een lijkwade, balseming (pollenanalyse)...). Bij het aantreffen van grafkelders wordt gelet op de aanwezigheid van beschilderingen op de wanden binnenin. Deze, alsook grafstenen, worden uitvoerig gedocumenteerd. Een behoud *ex-situ* van deze beschilderingen en grafstenen moet worden overwogen en besproken met Onroerend Erfgoed.

1.4.3 Praktische uitvoering

Vanwege de aanwezigheid van regenwaterpijpen in de binnenhoeken tussen het schip en koor van de kapel was het niet mogelijk om op die locaties een werkput te graven. Deze werden daarom verzet.

Naast de 6 putten aan de buitenkant werd een extra put gegraven aan de binnenkant van de kapel om te controleren wat de vloeropbouw was en of er ook skeletten aanwezig waren binnen de kapel.

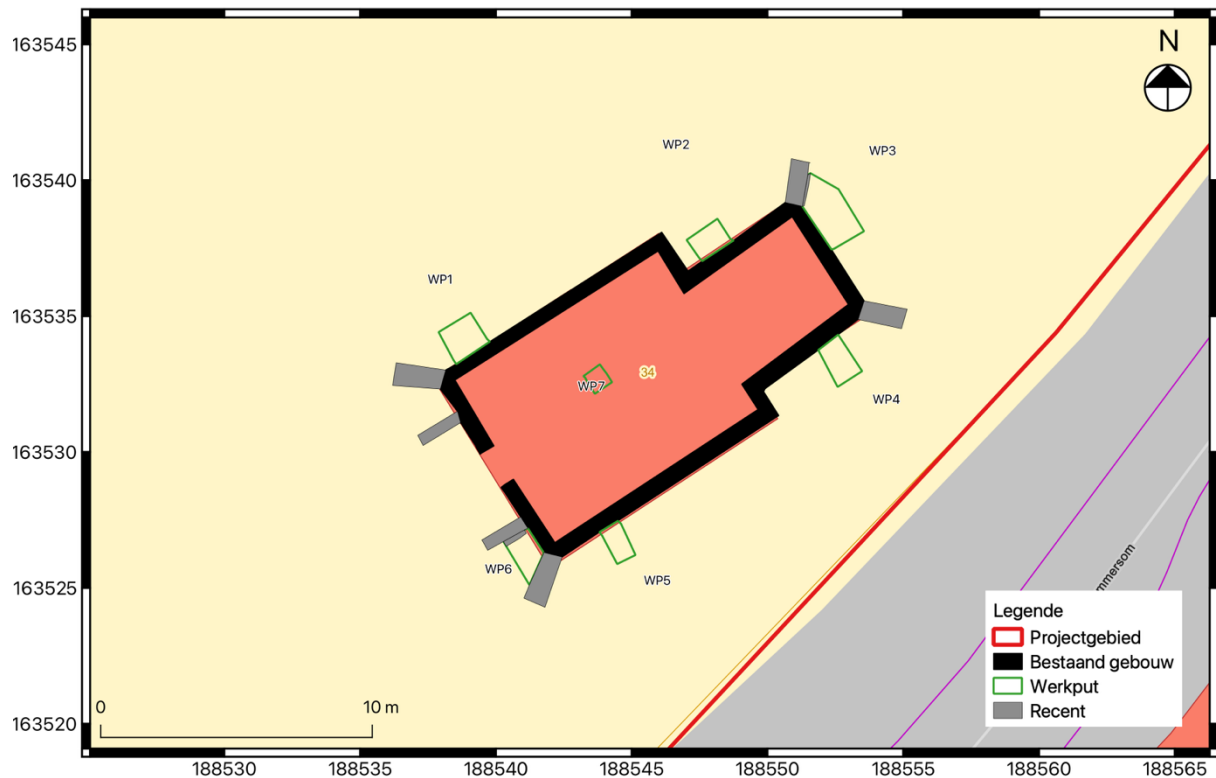

Fig. 1.11: Locatie uitgedaagde putten.

1.4.4 Betrokken actoren

Actoren	Naam
Erkend archeoloog:	Wouter Yperman OE/ERK/Archeoloog/2015/00056 Studiebureau Archeologie bv OE/ERK/Archeoloog/2015/00002
Veldwerkleider:	Wouter Yperman
Assistent-archeoloog:	Julie Van Roy

Het onderzoek wordt uitgevoerd door een team bestaande uit ervaren veldarcheologen. De leidinggevend archeoloog beschikt over minstens 240 werkdagen opgravingservaring, met minstens 160 werkdagen in stads-/kerkcontext. Hij/zij heeft aantoonbare ervaring op sites uit de middeleeuwen/nieuwe tijd. Hetzelfde geldt voor de archeoloog-assistent. Hij/zij heeft minstens 120 werkdagen opgravingservaring, met minstens 80 werkdagen in stads-/kerkcontext. Indien tijdens het veldwerk duidelijk wordt dat binnen het opgravingssteam niet de nodige specialisatie aanwezig is voor bepaalde contexten, wordt de hulp van externe specialisten ingeroepen.

Hoofdstuk 2   Assessmentrapport

Tijdens het onderzoek werden funderingsmuren en skeletten aangetroffen, samen met weinig vondstmateriaal. Alle skeletten werden in situ behouden, met uitzondering van S3 dat door graafwerken reeds was verstoord en daarom volledig werd opgegraven.

Er werd binnen het kader van het huidige eindverslag geen verder fysisch antropologisch onderzoek van S3 uitgevoerd. Het is duidelijk dat dit skelet deel uitmaakt van een groter kerkhof. De analyse van dit ene individu, dat dan nog niet eens volledig kon worden opgegraven, biedt op dit moment geen inzicht in de algemene populatie van Rommersom. Aangezien er in de toekomst sowieso bodemingrepen noodzakelijk zullen zijn voor de restauratie van de kapel, kan er op dat moment uitgebreid archeologisch onderzoek plaatsvinden. S3 en de vondsten uit de proefputten kunnen dan in het kader van de opgraving mee uitgewerkt worden.

De vondsten en het skelet zijn stabiel en vereisen geen verdere conservering. Het archeologisch ensemble kan naar het archeologisch depot van de provincie Vlaams Brabant, waar het beschikbaar blijft voor eventueel verder onderzoek. Het kan zijn dat de overdracht van de vondsten pas effectief zal plaatsvinden na het beëindigen van de nog te volgen opgraving.

Hoofdstuk 3 Interpretatie van de archeologische site

3.1 Beschrijving van het kader van de archeologische site

3.1.1 Landschappelijke ligging

Het projectgebied is gelegen in de archeoregio van de (zand)leemstreek. De dichtstbijzijnde natuurlijke waterloop is de Grote Gete, die ca. 450 m ten westen van het centrum van het projectgebied stroomt (Fig. 3.1). Hydrografisch gezien behoort het projectgebied tot het Demer-bekken.

De **bodemkaart** toont voor het projectgebied een SAf-bodem (Fig. 3.1). Dit betreft een zeer droge tot matige droge lemig zandbodem met een weinig duidelijke humus en/of ijzer B-horizont. Meer helling afwaarts komt er volgens de bodemkaart een Aa1-bodem voor. Dit is een droge leembodem met een textuur B-horizont met een dunne A-horizont (<40cm). Tijdens het veldwerk werd vastgesteld dat in de profielen de natuurlijke bodem nergens werd aangetroffen. Het doel van het onderzoek was echter om de funderingen te onderzoeken. Hierdoor bleef de diepte van de onderzoekspullen beperkt tot de onderkant van de aangetroffen fundering, waarbij de maximale diepte 100 cm onder het maaiveld was.

De **quartaire profieltypekaart** (Fig. 3.2) toont dat de quartaire afzettingen binnen het projectgebied bestaan uit leemafzettingen, waarbij het projectgebied of de grens te situeren is tussen een dikker pakket Brabant-leem bovenop een dunner pakket Haspengouw-leem hoger op de helling, of een dunner pakket Brabant-leem bovenop een dikker pakket Haspengouw-leem lager op de helling. Mogelijk situeert het projectgebied zich ook aan het begin van een met colluvium opgevulde erosiegeul.

Het **tertiaire substraat** (Fig. 3.3) zou volgens de quartaire diktekaart op ongeveer 1m diepte te situeren zijn en betreft de formatie van Hannut (laat paleoceen: 58 – 54,8 miljoen jaar geleden). Deze bestaat uit Grijsgroen fijn zand met soms dunne kleihoudende intercallaties, met plaatselijk zandsteen, naar onder toe klei, zandhoudend tot klei. Mogelijk is de heuvelrand waarop het projectgebied ligt een tertiaire getuigenheuvel.

Het **digitaal hoogtemodel (DHM II)** (Fig. 3.4) toont duidelijk dat het projectgebied te situeren is aan de overgang van een heuvel naar de alluviale vlakte van de Grote Gete. Uit de terreinprofielen (Fig. 3.5 & Fig. 3.6) is op te maken dat de helling bijzonder steil is, waarbij de helling van zuid naar noord beduiden steiler is dan die van west naar oost, maar waarbij er in het oosten een plotse daling vast te stellen is. Mogelijk is dit een restant van een historische erosiegeul.

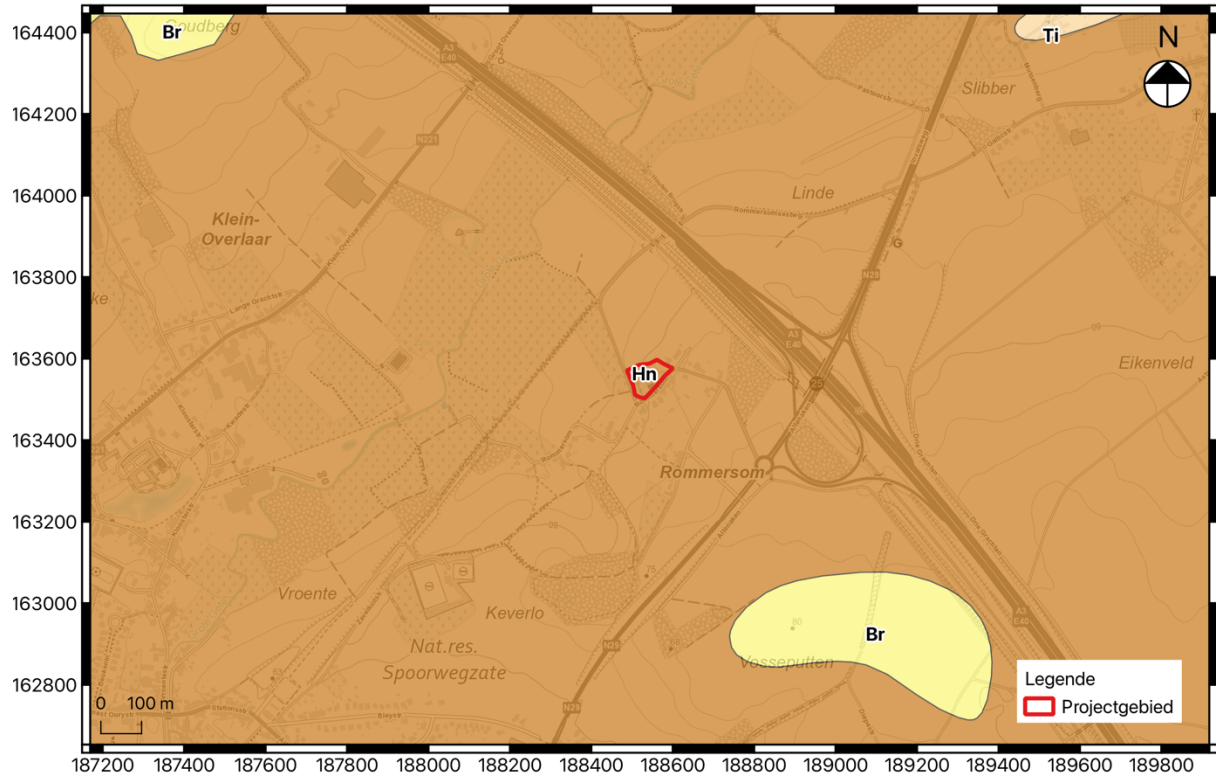

Fig. 3.3: Tertiair geologische kaart met aanduiding van het projectgebied.

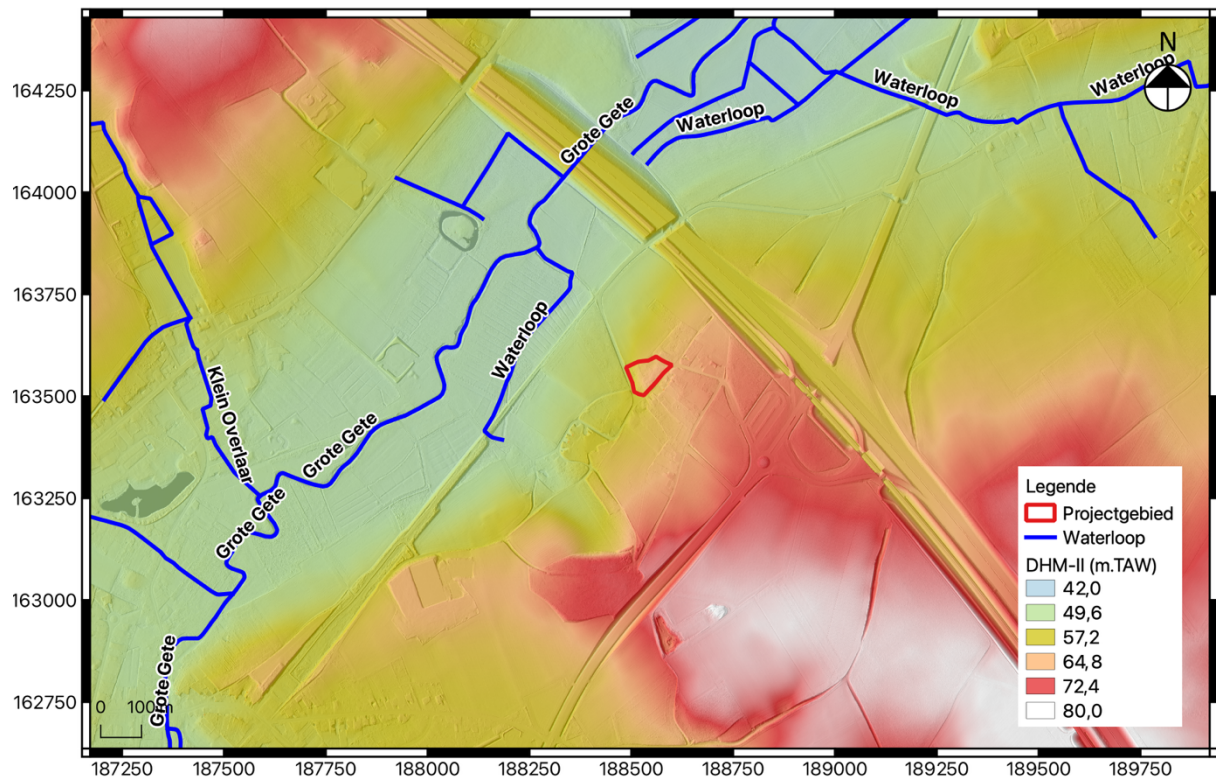

Fig. 3.4: Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied.

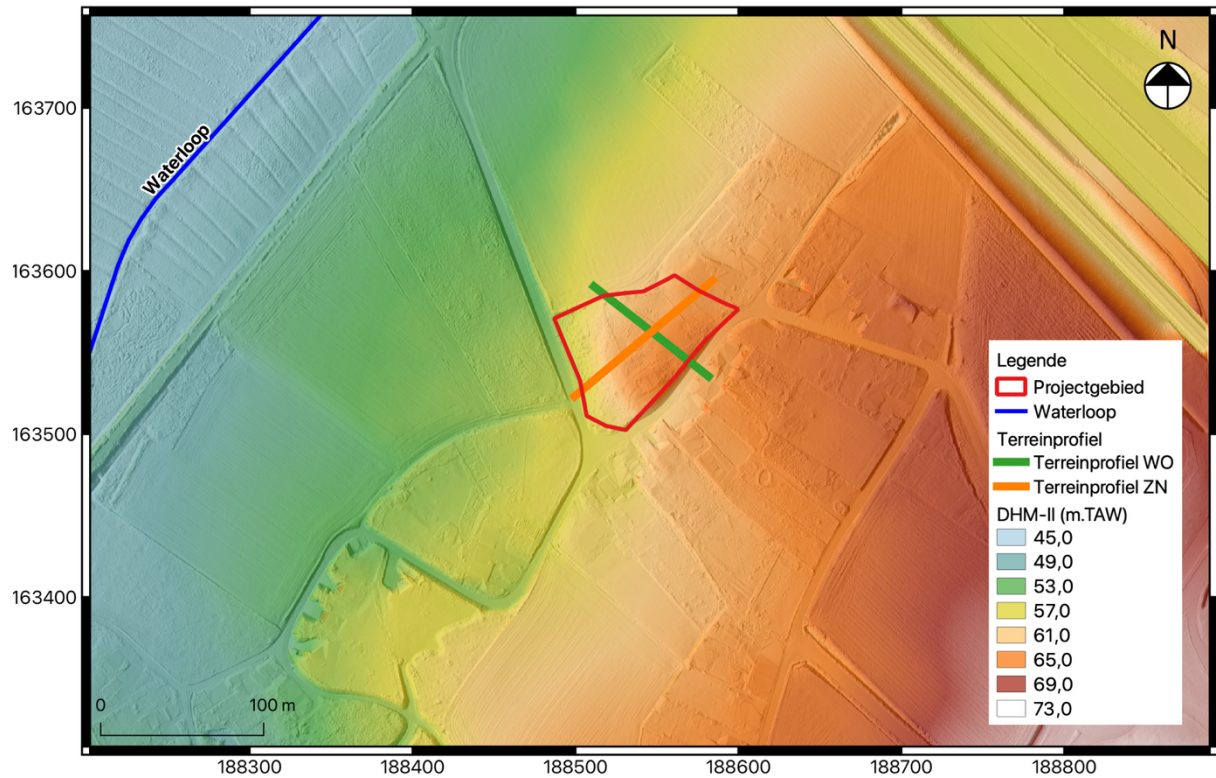

Fig. 3.5: Detail van het DHM met aanduiding van de terreinprofielen en het projectgebied.

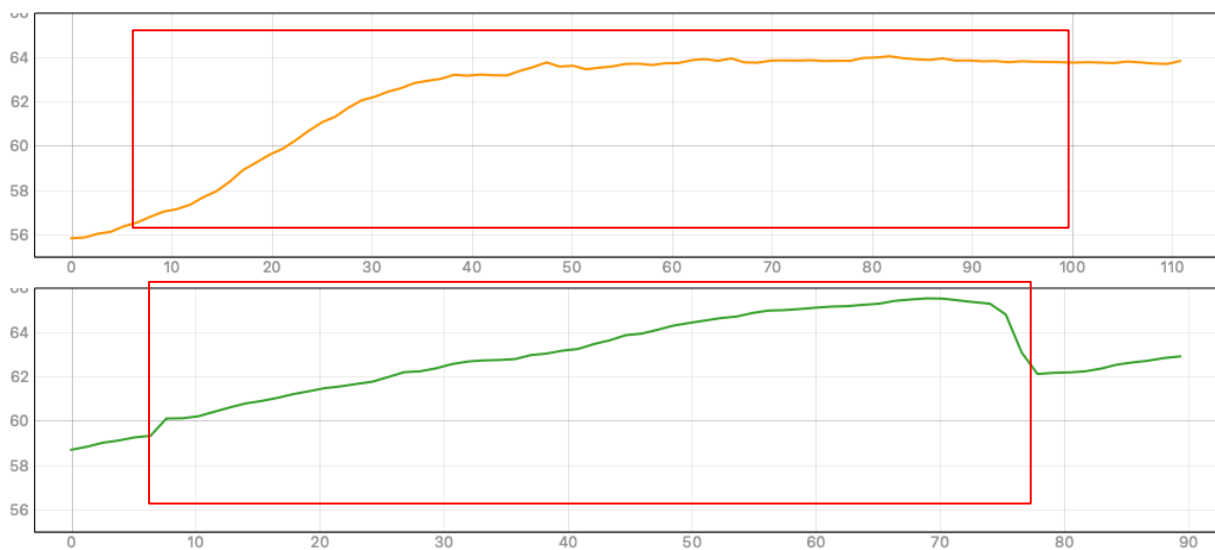

Fig. 3.6: Terreinprofielen (boven Z-N, onder W-O) met aanduiding van het projectgebied.

3.1.2 Historisch kader

Zie 1.2.2 Historische voorkennis

3.1.3 Archeologisch kader

De Sint-Servatiuskapel zelf is gekend als bouwkundig erfgoed (Fig. 3.9/116084, P20281; zie 1.2.2 Historische voorkennis) en onderwerp geweest van een archeologisch onderzoek (Fig. 3.7/2369; zie 1.2.1 Archeologische voorkennis). In de omgeving van de kapel werden de straten heraangelegd, maar zonder archeologische opvolging, in 2017 (Fig. 3.8/5529) en 2020 (Fig. 3.8/14162). Ten noordwesten van de kapel zou een Romeinse weg gelopen hebben, waar bij veldprospectie in 2008 in het kader van een licentiaatsverhandeling verschillende lithische artefacten werden aangetroffen (Fig. 3.7/150940 – 150942). Later werd in die omgeving een 13de-eeuwse zilveren munt van *monetarius* Tibaldus gevonden in 2017 (Fig. 3.7/547607). Ten noordoosten werd in 1925 neolithische materiaal aangetroffen bij een opgraving (Fig. 3.7/97). Verder weg van de kapel hebben er nog vondstmeldingen en toevalsvondsten plaatsgevonden, met een opgraving van o.a. een Romeinse villa tijdens werken voor de hoge snelheidslijn (Fig. 3.7/3164).

Enkele erfgoedobjecten in de onmiddellijke omgeving van de kapel zijn niet meer aanwezig en waren voormalige woonhuizen en schuren uit de 18de en 19de eeuw (Fig. 3.9/43561-43564). Meer naar het westen is het 15de-eeuwse klooster Maagdendal of Mariadal van de bogaarden aanwezig (Fig. 3.7/2512 & Fig. 3.9/P20286), een 14de-eeuwse molen (Fig. 3.7/5668 & Fig. 3.9/P20282) en een 19de-eeuwse eclectische villa met park (Fig. 3.9/P20283).

Hoewel in de omgeving wel wat erfgoed en archeologie aanwezig is, staat de kapel een beetje geïsoleerd. De historische context rond de kapel, het dorp Rommersom, werd slechts beperkt archeologisch en erfgoedkundig geregistreerd.

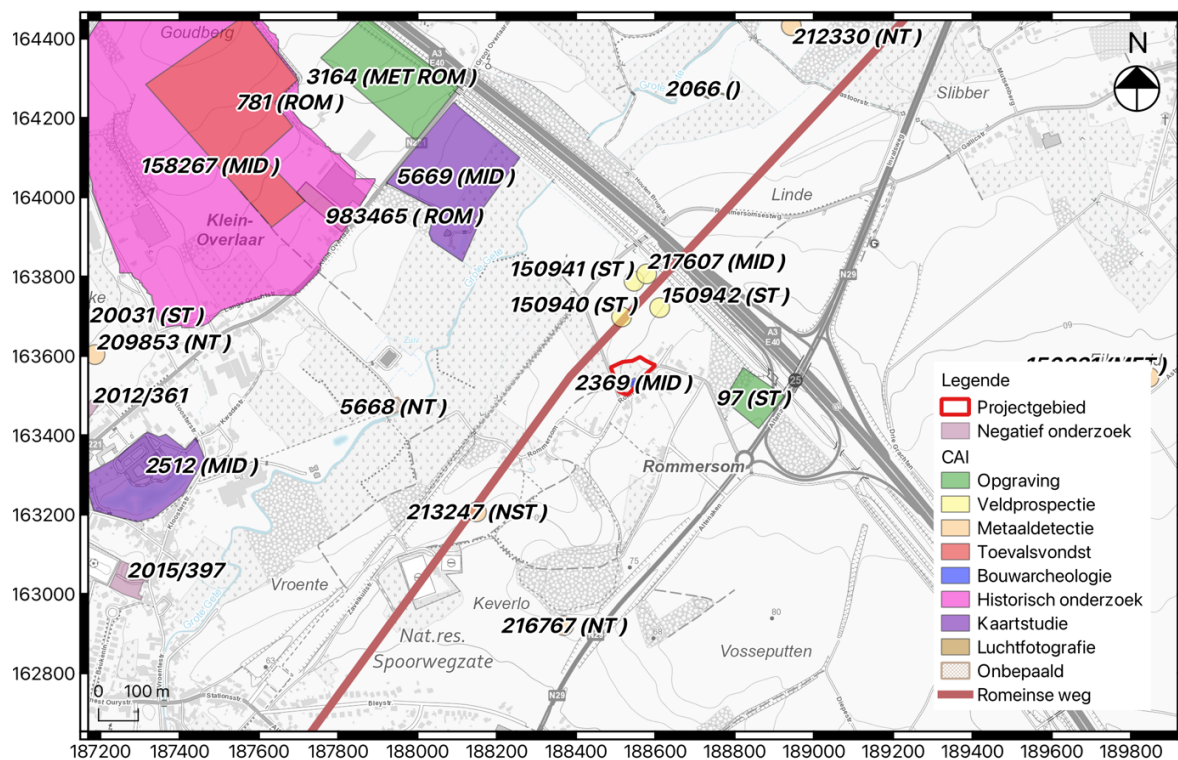

Fig. 3.7: CAI met aanduiding van het projectgebied.

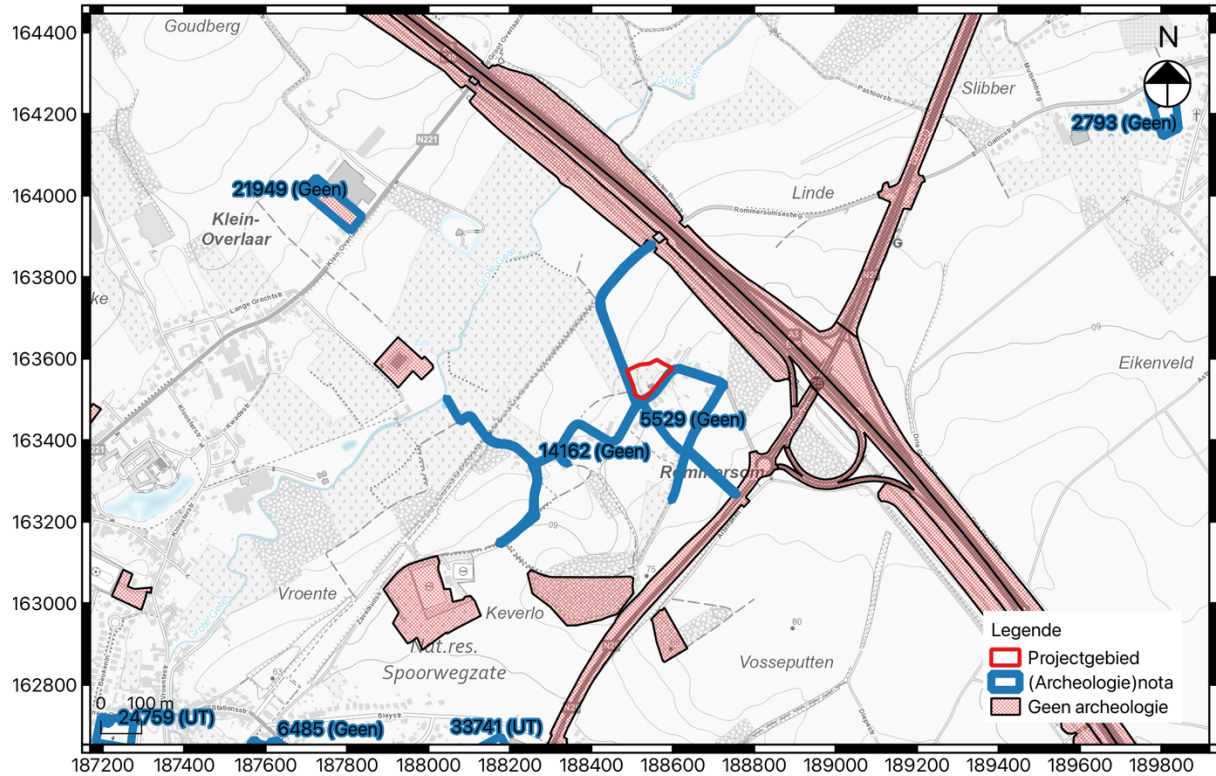

Fig. 3.8: (archeologie)nota's met aanduiding van het projectgebied.

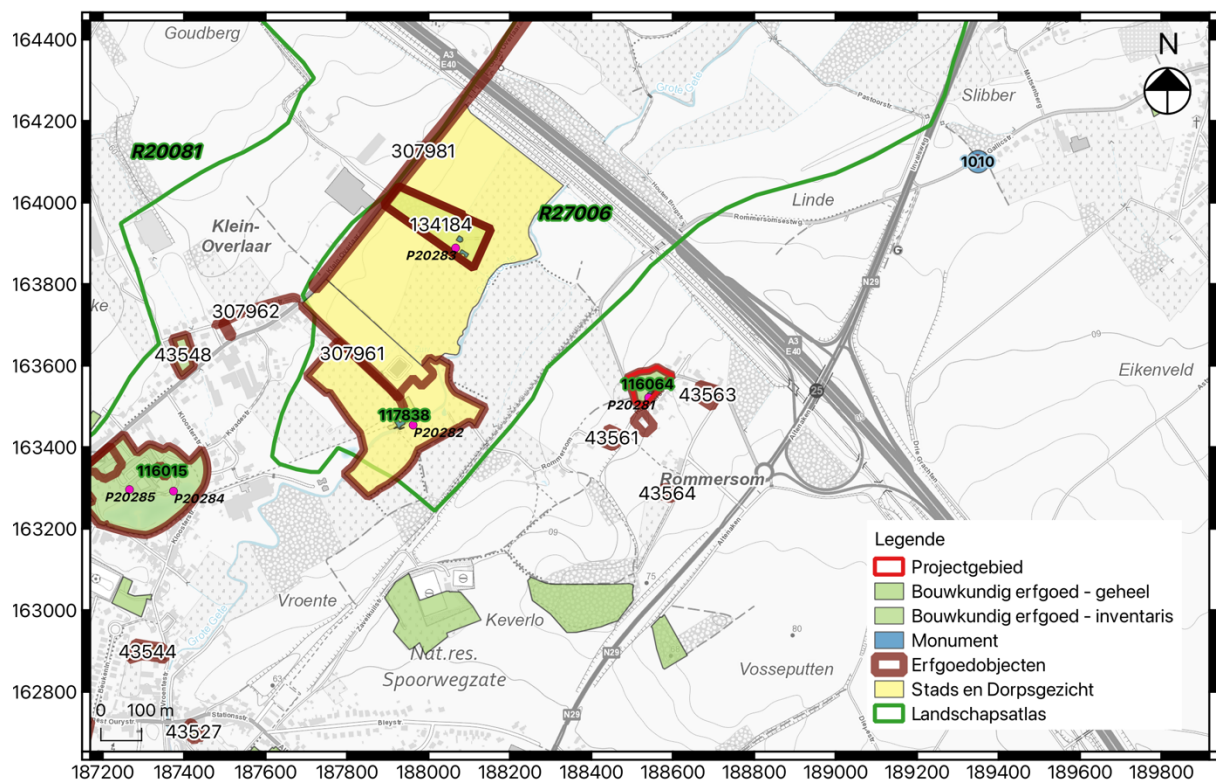

Fig. 3.9: Erfgoed met aanduiding van het projectgebied.

3.2 Stratigrafische opbouw

3.2.1 Bodemgenese

Er werden tijdens het onderzoek geen aparte profielputten, in de landschappelijke zin van het woord, aangelegd. Van de putten voor het stabiliteitsonderzoek werd telkens één wand opgeschoond en geregistreerd als bodemprofiel (zie Fig. 3.12). De maximale uitgravingsdiepte bleef daarom beperkt tot ca. 100 cm onder het maaiveld (diepste punt funderingen).

De aangetroffen bodemopbouw was echter overal hetzelfde (Fig. 3.10) en bestaat uit geroerde bruine leem met stukjes houtskool, bouwceramiek en kalkzandmortel. Deze grond werd eveneens binnen de kapel en onder de funderingen aangetroffen. Een concentratie van leisteen en kalkzandmortel kon waargenomen worden op het contactvlak tussen de geroerde bruine leem en de teelaarde (Fig. 3.11). Deze geroerde grond is het gevolg van intense begravingen, waardoor de oorspronkelijke in situ textuur B-horizont volledig is omgewoeld. Het kan ook zijn dat de aanwezige heuvel kunstmatig werd opgehoogd met aangevoerde leem, waarbinnen dan begravingen hebben plaatsgevonden. De gegraven putten waren niet diep genoeg om daar een antwoord op te geven.

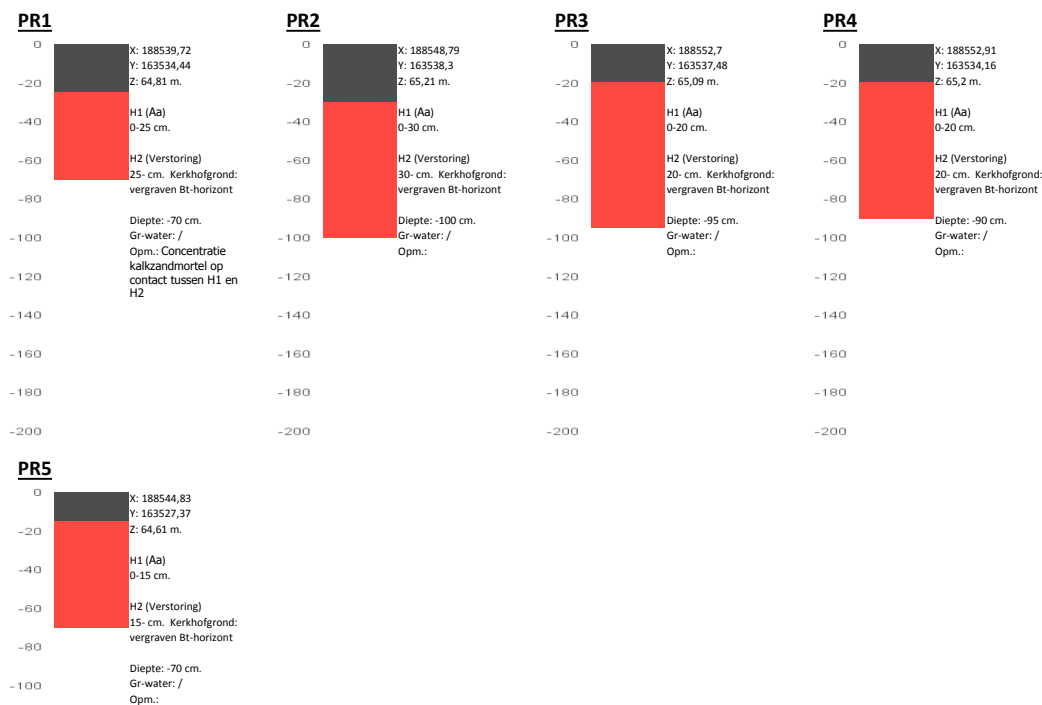

Fig. 3.10: Compacte weergave van de aangetroffen bodemprofielen.

Fig. 3.11: Profiel 1.

3.2.2 Bodembewaring

Hoewel de bodembewaring aardkundig als een OT moet omschreven worden, is het wel in deze bodem dat de begravingen werden aangetroffen en waar de funderingen in zijn aangelegd. Dus archeologisch gezien is de bodem goed bewaard, wegens het ontbreken van duidelijke erosie en recente zwaar verstorende ingrepen in de bodem.

3.2.3 Bodembewaring en de bewaring van de archeologische site / artefacten

Zie 3.2.2 bodembewaring.

3.2.4 Referentiebodems op gekende archeologische sites in omgeving

Niet van toepassing.

3.3 Beschrijving van de archeologische site

Doordat het onderzoek niet-vlakdekkende opgraving voor ogen had, maar slechts het vaststellen van de diepte van de funderingen en eventuele bouwnaden, moet de opgraving gezien worden als een vooronderzoek.

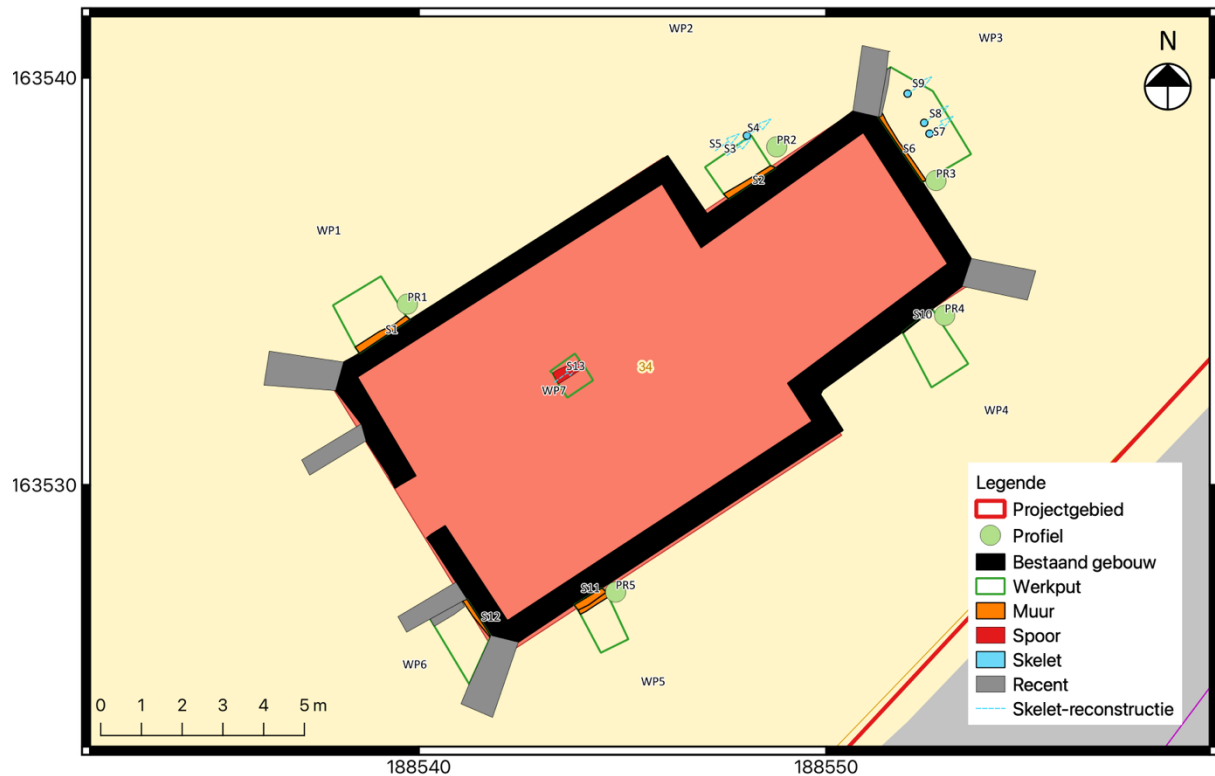

Fig. 3.12: Allesporenplan opgesteld na het vlakdekkend onderzoek.⁷

3.4 Het sporenbestand

Tijdens het vlakdekkend onderzoek werden 13 sporen geregistreerd (Fig. 3.12 en Fig. 3.13). Binnen deze sporen kan een onderscheid gemaakt worden tussen de funderingsmuren van de bestaande kapel en menselijke inhumatiegraven.

Spoortype	Aantal (N=13)	Percentage
Funderingsmuur	6	64,15 %
Inhumatiegraf	7	53,85%

Fig. 3.13: Tabel met opsplitsing van de aangetroffen sporen in verschillende spoorcategorieën.

⁷ Om de leesbaarheid te bevorderen wordt het sporenplan ook in A0-formaat meegeleverd in bijlage. Op deze A0 staan ook de spoornummers, vlakhoogtes, coupehaken en hoogtes van het maaiveld.

De aangetroffen funderingsmuren zijn allen van dezelfde kapel. Hoewel de funderingen overal bestaan uit kwartsietblokken met harde kalkzandmortel, was de opbouw in elke werkput anders. Om die reden kreeg de fundering in elke werkput een nieuw spoornummer.

De kapel zou twee bouwfases tellen, waarbij het koor ouder is dan het schip. Op basis van de funderingen kan dit echter niet gestaafd worden. De diepte van de funderingen van het koor t.o.v. het maaiveld (60 – 120 cm) (Fig. 3.17 - Fig. 3.19) en van het schip (25 – 55 cm) (Fig. 3.14 - Fig. 3.16) is wel opvallend, maar verder kunnen er geen verschillen gezien worden tussen beide.

De fundering bestaat uit grof gekapte blokken kwartsiet met een harde lichtgele kalkzandmortel. Er is geen funderingsvoet. De blokken zijn rechtstreeks in de uitgegraven funderings sleuf gezet. Er werd nergens een spoor aangetroffen van een funderings sleuf, wat erop wijst dat de blokken tot tegen de sleufwand werden gezet. Het verstek, niet aanwezig in spoor 10 (werkput 4), had een breedte tussen 9 en 18 cm en verscheen op verschillende dieptes tot zelfs vlak onder (werkput 5) of boven (werkput 6) het maaiveld.

Op basis van de aangetroffen funderingen lijkt het er eerder op dat de kapel in één fase werd opgetrokken, in de reeds geroerde grond. Mogelijk is er wel sprake van een (houten) voorloper van de huidige kapel.

De bouwnaad die in 1986 werd aangetroffen kon niet opnieuw vrijgelegd worden, aangezien daar een regenwaterpijp naar beneden kwam. Dat was ook het geval voor de andere binnenhoek tussen het schip en het koor. Louter op basis van de funderingen kon geen fasering gezien worden, aangezien ze allen zowel anders waren (in diepte en verstek) als hetzelfde (in materiaal en bouwwijze).

Wel is duidelijk dat de betonnen steunberen recent zijn en met vaak weinig fundering tegen de bestaande muren werden gebouwd. De zuidelijke hoek is zelfs gewoon op de bestaande kasseien gezet geweest. De steunberen naast de ingang gaan wel dieper en onder een hoek tegen en voor een stukje onder de fundering van de bestaande kapel. Het is onduidelijk of deze steunberen verankerd zijn in de historische muren.

Fig. 3.14: Fundering schip kapel in WP1.

Fig. 3.15: Fundering schip kapel in WP5.

Fig. 3.16: Fundering schip kapel in WP6.

Fig. 3.17: Fundering koor kapel in WP2.

Fig. 3.18: Fundering koor kapel in WP3.

Fig. 3.19: Fundering koor kapel in WP4.

Naast de funderingen van de kapel werden menselijke inhumatiegraven aangesneden. In totaal werden 3 individuen aangetroffen in werkput 2 (S3-5) (Fig. 3.20), 3 individuen in werkput 3 (S7-9) (Fig. 3.21 & Fig. 3.22) en 1 in werkput 7 (S13) (Fig. 3.23). Daarnaast werden in werkputten 1 en 6 losse menselijke resten ingezameld uit de uitgegraven grond. De skeletten werden bereikt vanaf 55 cm onder het maaiveld.

Alle skeletten hebben een eerder zuidwest-noordoost oriëntatie, parallel aan de kapel. Traditioneel werden christenen begraven met het hoofd in het westen en de voeten in het oosten. Men geloofde namelijk dat Christus tijdens het Laatste Oordeel uit het oosten zou komen. Op die manier keek de overledene bij de wederopstanding dan onmiddellijk naar Christus. Vermoedelijk werd er in Rommersom eerder praktisch geredeneerd en werden de begravingen uitgevoerd in lijn met de oriëntatie van de kapel. Er was bij de skeletten buiten geen enkele vorm van kist of grafaflijning zichtbaar, waardoor de graven pas werden aangetroffen bij het raken van het skelet. Eén skelet (S3) werd hierdoor sterk verstoord door de graafmachine tijdens het uitdiepen van de werkputten.⁸ Enkel bij het graf in werkput 7 (binnenin de kapel) kon vlak boven het aantreffen van het skelet een grafaflijning herkend worden.

De skeletten werden niet volledig opgegraven. Er werd telkens net voldoende van het skelet zichtbaar gemaakt, om er zeker van te zijn dat het niet om los bot ging. Meestal betrof het de schedel en een deel van de nekwerfels / schouders. Daarom was het ook niet mogelijk om al uitgebreide fysisch antropologische vaststellingen te doen. Toch kon zelfs met deze beperkte opgravingsmethode al wat informatie over de individuen verzameld worden. Van de 7 individuen zijn er 5 als adult geïdentificeerd. 2 individuen (S7 en S9) zijn subadult (kind / juveniel). S3 (waarvan de heupen aanwezig waren) werd als mogelijk mannelijk geïdentificeerd.

De aanwezigheid van graven in het noord en oosten van de kapel, zoals die werden aangetroffen bij de drainagewerken in 1985, kon bevestigd worden. Ook dat het zowel volwassenen als kinderen betrof.

---

⁸ De meeste grote beenderen konden wel nog gerecupereerd worden en werden ingezameld samen met de rest van het skelet.

Fig. 3.20: S3, met rechtsonder de schedel van S4 en linksboven de onderkaak en halswervel van S5.

Fig. 3.21: Zicht op de schedels en nekwervels van S7 en S8.

Fig. 3.22: De vrijgelegde schedel en rechterschouder van S9.

Fig. 3.23: Graf met aflijning binnen in de kapel. De onderbenen van het skelet zijn zichtbaar.

3.5 Het vondstenbestand

Tijdens het onderzoek werden in werkputten 1, 6 en 7 enkele losse menselijke botfragmenten aangetroffen. Dit is op een kerkhof niet abnormaal en wijst vaak op dieperliggende begravingen. Daarnaast werd in werkput 7 een losse scherf aangetroffen. Het bleke baksel met grijze kern is mogelijk Romeins of middeleeuws Maaslands (Fig. 3.24).

Fig. 3.24: De aangetroffen scherf in werkput 7.

3.6 Resultaten natuurwetenschappelijk onderzoek

Niet van toepassing.

3.7 Datering en interpretatie archeologische site

3.7.1 Relatieve datering aan de hand van sporen en vondsten

Op basis van de aangetroffen funderingen kan er geen verschil in bouwfasen tussen het koor en het schip hard gemaakt worden. Er kan enkel een verschil opgemerkt worden in de diepte van de fundering t.o.v. het huidige maaiveld, die voor het koor groter is dan voor het schip.

3.7.2 Absolute datering aan de hand van natuurwetenschappelijke dateringstechnieken

Niet van toepassing.

3.7.3 Datering aan de hand van historische bronnen

Op basis van de historische bronnen zou de kapel te dateren zijn vanaf het einde van de 13de eeuw (1297/1298) met verbouwingen in de 2de helft 14de/15de eeuw en 1606. Het beperkt archeologisch onderzoek en het vondstmateriaal leverden hiermee geen tegenstrijdigheden op. Noch kon deze datering bevestigd worden. Een datering van de kapel en de begravingen vanaf de middeleeuwen blijft hierdoor overeind.

3.8 Interpretatie van de archeologische site

Hoewel de heuvel waarop de kapel van Rommersom staat altijd al heeft bestaan, als gevolg van de natuurlijke erosie en loop van de Grote Gete, heeft er mogelijk wel een ophoging plaatsgevonden van deze heuvel voorafgaande de bouw van de kapel. Zowel binnen als buiten de kapel werd geroerde grond aangetroffen. Zowel in de werkputten met als zonder graven en onder de funderingen was geroerde grond aanwezig. Het kan echter ook zijn dat er reeds lang begravingen plaatsvonden vooraleer de huidige kapel werd gebouwd, al dan niet ter vervanging van een houten voorloper. De aanwezige fasering die historisch bestaat en in 1986 werd bevestigd, kon niet hard gemaakt worden, o.a. omdat die specifieke hoeken niet onderzocht konden worden. Duidelijk is wel dat de graven parallel lopen aan de kapel (en niet de strikt christelijke west-oost oriëntatie volgen). Dit lijkt er in eerste instantie op de wijzen dat ze recenter zijn dan het gebouw. Aan de andere kant kan een oudere fase of voorloper van de kapel al die oriëntatie hebben vastgelegd. Op de vragen over de geroerde grond, de bouwfasen en een eventuele voorloper kan enkel een verder onderzoek antwoord geven. Hierbij kan ook duidelijk worden of de kapel oudere graven eventueel heeft doorsneden, of dat er pas sprak is van begraving nadat de kapel werd gebouwd. Het huidige archeologisch onderzoek, dat als vooronderzoek moet beschouwd worden, heeft wel duidelijk aangetoond dat er een archeologisch potentieel is.

3.9 Beantwoording onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen werden gesteld in de aanvraag voor wetenschappelijke vraagstelling:

Wat is de funderingsopbouw en -diepte?

De fundering bestaat uit grof gekapte blokken kwartsiet met een harde lichtgele kalkzandmortel. Er is geen funderingsvoet. De blokken zijn rechtstreeks in de uitgegraven funderingssleuf gezet. Er werd nergens een spoor aangetroffen van een funderingssleuf, wat erop wijst dat de blokken tot tegen de sleufwand werden gezet. Het verstek, niet aanwezig in spoor 10 (werkput 4), had een breedte tussen 9 en 18 cm en verscheen op verschillende dieptes tot zelfs vlak onder (werkput 5) of boven (werkput 6) het maaiveld. De diepte van de funderingen van het koor t.o.v. het maaiveld (60 – 120 cm) en van het schip t.o.v. het maaiveld (25 – 55 cm) is wel opvallend, maar voor de rest kunnen er geen verschillen gezien worden tussen beide, die kunnen wijzen op een verschillende bouwfase. De

eigenlijke bouwnaad tussen het koor en het schip kon niet onderzocht worden wegens de aanwezigheid van regenwaterafvoer.

Op welke diepte is het archeologisch niveau aanwezig?

Skeletten werden aangetroffen vanaf 55 cm onder het maaiveld, wat kan beschouwd worden als het bovenste archeologisch vlak. Er kan echter niet uitgesloten worden dat er op een beperkte diepte reeds graven aanwezig kunnen zijn, aangezien de onderzoeksoppervlakte erg beperkt was. Uit de skeletten in werkput 2 kan afgeleid worden dat er minstens 3 begravingniveaus aanwezig zijn.

Binnen de kapel kan de vloer als bovenste archeologisch vlak beschouwd worden van wege de ouderdom, doch, dit is het huidige “maaiveld” en dus gekend.

Zijn er sporen aanwezig die wijzen op een fasering (zoals bouwnaden, vloerniveaus, ophogingspakketten, ...)? Zo ja: welke en wat is hun onderlinge samenhang?

Hoewel op basis van historische bronnen en het onderzoek uit 1986 werd vermoed dat het koor later tegen het schip werd aangebouwd, kon dit niet hard gemaakt worden tijdens het huidige onderzoek.

Zijn er andere sporen aanwezig die in verband gebracht kunnen worden met het gebruik van de kapel? Zo ja: Welke en wat is hun aard en datering?

Zowel in als rondom de kapel werden inhumatiegraven aangetroffen. Deze houden rechtstreeks verband met de kapel die blijkbaar als een lokale kerk met kerkhof functioneerden. Aangezien de graven niet volledig werden vrijgelegd en er geen natuurwetenschappelijk onderzoek is uitgevoerd, kunnen ze op dit moment nog niet nauwkeurig gedateerd worden. Op basis van de historische bronnen zou de kapel te dateren zijn vanaf het einde van de 13de eeuw (1297/1298) met verbouwingen in de 2de helft 14de/15de eeuw en 1606. Een datering vanaf de middeleeuwen is dus ook voor het kerkhof mogelijk.

Zijn er sporen van archeologische waarden die niet gelinkt zijn aan de kapel? Zo ja: welke en wat is hun aard en datering?

Niet van toepassing.

3.10 Samenvatting

Hoewel de heuvel waarop de kapel van Rommersom staat altijd al heeft bestaan, als gevolg van de natuurlijke erosie en loop van de Grote Gete, heeft er mogelijk wel een ophoging plaatsgevonden van deze heuvel voorafgaande de bouw van de kapel. Zowel binnen als buiten de kapel werd geroerde grond aangetroffen. Zowel in de werkputten met als zonder graven en onder de funderingen was geroerde grond aanwezig. Het kan echter ook zijn dat er reeds lang begravingen plaatsvonden vooraleer de huidige kapel werd gebouwd, al dan niet ter vervanging van een houten voorloper. De

aanwezige fasering die historisch bestaat en in 1986 werd bevestigd, kon niet hard gemaakt worden, o.a. omdat die specifieke hoeken niet onderzocht konden worden. Duidelijk is wel dat de graven parallel lopen aan de kapel (en niet de strikt christelijke west-oost oriëntatie volgen). Dit lijkt er in eerste instantie op de wijzen dat ze recenter zijn dan het gebouw. Aan de andere kant kan een oudere fase of voorloper van de kapel al die oriëntatie hebben vastgelegd. Op de vragen over de geroerde grond, de bouwfases en een eventuele voorloper kan enkel een verder onderzoek antwoord geven. Hierbij kan ook duidelijk worden of de kapel oudere graven eventueel heeft doorsneden, of dat er pas sprak is van begraving nadat de kapel werd gebouwd. Het huidige archeologisch onderzoek, dat als vooronderzoek moet beschouwd worden, heeft wel duidelijk aangetoond dat er een archeologisch potentieel is.

Bibliografie

Literatuur

BAEYENS L. & DUDAL R., 1958: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Tienen 104E*, Gent.

DE GEYTER G. (ED.) 2001: Toelichtingen bij de geologische kaart van België. Kaartblad 32 Leuven, Brussel.

Doperé F. e.a. 1989: De calvarie van Rommersom (Hoegaarden), Uitgave Hoegaardse Heemkundige Kring, Hoegaarden.

Goossens E. 2007: Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 32 Leuven, Leuven.

Websites

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43560>

Bijlage

